

Asia: VN/35317/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ulosottokaaren muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

1. Esitys varojen kohdentamisesta saatavan osille

Lausuntonne yleisesti varojen kohdentamista saatavan osille koskevista muutosehdotuksista.

SPJL pitää esityksen tavoitteita pääosin kannatettavina. Esityksellä pyritään helpottamaan velallisten asemaa, vähentämään pitkäaikaisia ulosottoasiakkuuksia, selkeyttämään menettelyä sekä hyödyntämään digitalisaatiota ulosoton toiminnassa. Tavoitteet ovat sinänsä perusteltuja.

Samalla SPJL kuitenkin korostaa, että esityksellä on tuntuvia vaikutuksia Ulosottolaitoksen henkilöstön työhön. Muutokset näkyvät työn sisällössä, osaamisvaatimuksissa, työn organisoinnissa ja asiakaspalvelun kuormituksessa. Näitä vaikutuksia ei pidä tarkastella vain menettelyn tehokkuuden näkökulmasta. Toimeenpanossa on otettava huomioon myös henkilöstön asema ja työn käytännön järjestäminen.

Esityksen mukaan kuluttajaluottoihin liittyvissä ulosottoasioissa, joissa tietyt edellytykset täyttyvät, varat kohdennettaisiin määräaikaaisesti ensin velan pääomalle ja sopimuskorolle ja vasta sen jälkeen viivästyskoroille. Luonnoksen mukaan menettely toteutettaisiin pääosin automatisoidusti ulosoton tietojärjestelmässä. Henkilökunnan ei olisi tarkoitus tarkastaa kohdentamisen edellytyksiä tapauskohtaisesti muuten kuin virhetilanteissa tai silloin, jos asianosainen ilmoittaa asiasta.

Esityksessä kuitenkin todetaan myös, että tietojärjestelmään on tehtävä muutoksia useisiin osiin. Muutostyön arvioidaan kestävän 4–5 kuukautta ja aiheuttavan kustannuksia. Lisäksi henkilöstölle syntyy koulutustarvetta, ja asiakaspalveluun arvioidaan tulevan lisää yhteydenottoja.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että erityisesti kansliahenkilöstön työssä lisääntyvät neuvonta-, selvitys- ja korjaamistehtävät. Vaikka kohdentamisen on tarkoitus toimia automaattisesti, juuri kansliahenkilöstö joutuu asiakasrajapinnassa selittämään uuden kohdentamisjärjestyksen sisältöä, sen soveltamisedellytyksiä ja mahdollisia virhetilanteita. On myös odotettavissa, että uuden

säätelyn alkuvaiheessa tiedustelujen määrä kasvaa sekä velallisten että velkojien taholta. Kyse ei ole vain teknisestä lisätyöstä. Työ edellyttää oikeudellisesti täsmällistä, ymmärrettävää ja käytännössä myös melko vaativaa asiakasviestintää.

SPJL:n näkökulmasta on välttämätöntä, että mahdollinen lakimuutos toimeenpannaan vasta siinä vaiheessa, kun tietojärjestelmä on aidosti valmis, henkilöstö on koulutettu ja käytössä ovat selkeät kirjalliset toimintaohjeet. Automaation lisääminen ei poista henkilöstövaikutuksia. Usein vaikutus on pikemminkin se, että työ siirtyy järjestelmäpoikkeamien hallintaan, asiakasneuvontaan ja oikeellisuuden varmistamiseen.

Lausuntonne muutosehdotuksen kohdentamisesta kuluttajaluottoihin.

-

Lausuntonne varojen kohdentamisjärjestyksen muuttamisen alkamisen edellytyksistä (kuluttajaluoton perimiseksi ollut vuoden aikana vähintään 9 kuukauden ajan voimassa toistuvaistulon ulosmittaus tai maksusuunnitelma, josta tulleet kertymät ovat lyhentäneet vain saatavan korkoa).

Esityksessä ehdotetaan, että toistuvaistulon ulosmittauksen ennakoilmoitusta ei tietyissä tilanteissa tarvitsisi lähettää uudelleen. Näin olisi silloin, jos aiempi ulosmittaus on päättynyt enintään kolme kuukautta aikaisemmin ja velallinen on saanut vireilletuloilmoitukset. Luonnoksen mukaan muutos vähentäisi hallinnollista viivettä ja turvaisi velkojan maksunsaantia. Samalla arvioidaan, ettei muutos aiheuttaisi velallisen asemaan merkittävää haittaa, koska ensimmäinen ennakoilmoitus annetaan edelleen ja muutoksenhaku maksukieltoon on mahdollista ilman määräaika.

Kansliahenkilöstön työn kannalta muutos voi vähentää päällekkäistä ilmoitustyötä ja tarpeetonta viivettä. Samalla se kuitenkin lisää tarvetta huolehtia siitä, että asiakirjaprosessi, määräajat ja velallisen tiedonsaanti toteutuvat oikein. Kun ennakoilmoitusta ei enää kaikissa tilanteissa lähetetä, asianosaisten neu-vonnan merkitys kasvaa. Kansliahenkilökunnan on pystyttävä viestimään menettelyn perusteet selkeästi ja varmistamaan, että velallisella on tosiasiallinen mahdollisuus saattaa esimerkiksi elätettävien määrään vaikuttavat tiedot viranomaisen tietoon.

Lausuntonne varojen kohdentamiseen ehdotettujen muutosten vaikutuksesta velallisten ja velkojien asemaan. Arvioitko ehdotetuilla muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

-

Lausuntonne varojen kohdentamista koskevan lain voimassaoloajasta.

-

2. Etäosallistuminen ja videotallenteen tekeminen

Lausuntonne etäosallistumisesta toimituksiin ja ulosotto selvitykseen koskevista ehdotuksista.

Esityksessä ehdotetaan, että ulosotto toimituksiin voisi osallistua ulosottomiehen harkinnan mukaan etäyhteydellä ja että toimituksista voitaisiin tehdä kuva- ja äänitallenne. Lisäksi ulosotto selvityksiä

voitaisiin toimittaa etäyhteydellä. Tallenteiden käsittelystä, säilyttämisestä ja tietojen luovuttamisesta säädettäisiin erikseen.

Etäasiointi voi helpottaa osallistumista, vähentää matkustustarvetta ja parantaa saavutettavuutta. Samalla se kuitenkin edellyttää vahvaa tunnistautumista, tietoturvallisia ja teknisiä ratkaisuja, henkilöstön ohjeistusta sekä asiakkaiden opastamista.

Kansliahenkilökunnan työn kannalta muutos on merkittävä. Etätoimitusten ja tallenteiden käyttöönotto lisää vastuuta muun muassa ajanvarauksissa, kutsumisessa, teknisessä valmistelussa, osallistujien ohjeistamisessa, tietosuojasta huolehtimisessa, tallenteisiin liittyvien käytäntöjen tuntemisessa, toimitusten dokumentoinnissa sekä niihin liittyvässä sähköisessä asianhallinnassa ja sähköisessä säilyttämisessä. Vaikka etämenettely voi joissakin tilanteissa helpottaa toimintaa, ei kyse ole henkilöstön kannalta neutraalista muutoksesta. Päinvastoin se nostaa osaamisvaatimuksia selvästi.

SPJL pitää erityisen tärkeänä sitä, että asianosaista ei esityksen mukaan voitaisi velvoittaa osallistumaan toimitukseen etäyhteydellä eikä käyttämään omia laitteitaan. Tämä on tärkeää oikeusturvan kannalta. Sillä on merkitystä myös henkilöstön työn kannalta. Kun rinnakkain säilyvät sekä etä- että lähiasioinnin käytännöt, kansliahenkilöstön on hallittava molemmat. Tällainen monikanavaisuus toimii vain, jos työn organisointi, perehdytys ja resurssit ovat kunnossa.

Lisäksi esityksessä korostetaan tietosuojaa ja tietoturvaa. Ulosottoselvityksissä ja muissa toimituksissa käsitellään arkaluonteisia tietoja velallisen taloudellisesta asemasta, etuuksista ja toisinaan myös terveydentilasta tai muista yksityiselämän piiriin kuuluvista asioista. Tämä lisää henkilöstön vastuuta ja edellyttää yksityiskohtaisia sisäisiä ohjeita. Onkin olennaista, että tietosuojavastuun kasvu näkyy myös koulutuksessa, työn mitoituksessa ja toimivissa teknisissä ratkaisuissa.

Lausuntonne videotallenteen tekemistä ja säilytysaikaa koskevasta ehdotuksesta.

-

3. Muut ulosottokaaren muutokset

Lausuntonne muista ulosottokaareen ehdotetuista muutoksista.

Kokonaisuutena arvioiden esitys vie Ulosottolaitoksen henkilökunnan työtä entistä digitaalisempaan, järjestelmäohjautuvampaan ja tietosuojan kannalta vaativampaan suuntaan. Työssä korostuvat jatkossa yhä enemmän tietojärjestelmäosaaminen, etäpalvelujen hallinta, asiakkaiden ohjaaminen, kirjallisten menettelyjen täsmällisyys sekä kyky toimia uusissa hybridi- ja etäasioinnin tilanteissa. Luonnoksessa todetaan myös nimenomaisesti, että muutokset lisäävät koulutustarvetta, että yhteydenotot asiakaspalveluun voivat lisääntyä ja että henkilöstölle tarvitaan sisäistä ohjeistusta sekä etäasioinnin osalta myös ohjeistusta asianosaisille.

Tämän vuoksi SPJL pitää välttämättömänä, että esityksen toimeenpanossa huolehditaan henkilöstön asemasta asianmukaisesti. Henkilöstölle on järjestettävä riittävä koulutus työajalla. Tietojärjestelmien on toimittava ennen muutosten voimaan tuloa. Myös asiakaspalvelun kuormitukseen on varauduttava etukäteen. Lisäksi on seurattava, miten uudet tehtävät ja vastuut vaikuttavat työn vaativuuteen. Erityisesti kansliahenkilökunnan osalta on tärkeää, ettei uusia veloituksia lisätä nykyisiin tehtäviin ilman asianmukaista perehdytystä, selkeitä ohjeita ja riittävien resurssien arviointia.

SPJL pitää ongelmallisena myös sitä, että esityksessä esimerkiksi etäosallistumista koskevien muutosten ei arvioida edellyttävän lisämäärärahaa, vaikka samalla tunnistetaan tarve ohjeistukselle, uusille toimintatavoille ja mahdollisille teknisille hankinnoille. Henkilöstövaikutusten realistinen arviointi edellyttää sitä, ettei tehokkuushyötyjen oleteta syntyvän heti eikä henkilöstölle tulevaa lisätyötä jätetä toimeenpanossa näkymättömäksi.

SPJL katsoo, että esityksen tavoitteet ovat pääosin hyväksyttäviä ja että useat ehdotetut muutokset voivat parhaimmillaan selkeyttää menettelyjä ja parantaa ulosoton toimivuutta. Samalla SPJL korostaa, että esityksen onnistunut toimeenpano edellyttää henkilöstövaikutusten nykyistä painokkaampaa huomioon ottamista.

Erityisesti kansliahenkilökunnan tehtävät muuttuvat esityksen johdosta aiempaa teknisemmiksi, tietosuojan kannalta vaativammiksi ja asiakasneuvonnan osalta kuormittavammiksi. Siksi lakimuutosten toimeenpanon yhteydessä on varmistettava riittävä koulutus, selkeät ohjeet, toimivat tietojärjestelmät, riittävä henkilöstöresursointi sekä seuranta, jossa arvioidaan nimenomaisesti myös vaikutuksia virkamiesten työn sisältöön ja kuormitukseen.

Edellä esitetyin perustein SPJL pitää tärkeänä, että oikeusministeriö täydentää jatkovalmistelussa esityksen henkilöstövaikutusten arviointia sekä varmistaa, ettei uudistusten toimeenpano käytännössä johda henkilöstön työmäärän kasvuun ilman vastaavaa resursointia ja tukea.

Thurin Jesper
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL r.y.